



RAPPORT

Korona og rus – kartlegging uke 48

Spørreundersøkelse om endringer i kommunenes rusmiddelmiljø og tjenestetilbud

- Andelen respondenter som rapporterer om økning i antall akutt-/overdosesituasjoner har økt noe i november.
- En respondent rapporterer om smitte i rusmiddelmiljøet.
- Andelen som rapporterer om at normalsituasjonen i stor grad er i ferd med å gjenopptas har sunket med 17,5 prosentpoeng siden september.
- Det oppfordres til å begynne å planlegge for hvordan tjenestetilbudet kan opprettholdes i en periode med økt smittetrykk i samfunnet.
- Mer bekymring blant brukere og pårørende enn foregående måneder, samt en økning i antall henvendelser.
- Følg den lokale situasjonen tett og meld fra på rusalarm@helsedir.no ved observerte endringer.

Innholdsfortegnelse

Korona og rus – kartlegging uke 48	0
1. Innledning	2
2. Resultater	3
2.1. Antall respondenter	3
2.2. Geografiske tilhørighet	4
2.3. Endringer i rusmiddelmiljøene	5
2.4. Rusmiddeltørke	7
2.5. Endringer i overdose-/akuttsituasjoner	8
2.6. Brukere og pårørendes bekymring for korona	11
2.7. Ivaretagelse av henvendelser fra brukere og pårørende	14
2.8. Iverksatte tiltak for å ivareta brukere og pårørende	15
2.9. Er tjenestetilbudet i ferd med å gjenopprettes til en normalsituasjon?	17
2.10. Endring i antallet rusmiddelbrukere/pårørende som tar kontakt for hjelp	18
2.11. Endring av hjelpebehov knyttet til psykisk helse i rusmiljøene	19
2.12. Tiltak som respondentene mener bør prioriteres under koronapandemien	20
3. Anbefalte tiltak	21

1. Innledning

Helsedirektoratet har gjennom Kompetansesenter Rus Oslo/Øst gjennomført regelmessige kartlegginger av hvordan personer i tjenesteapparatet opplever situasjonen i deres lokale rusmiljø og hvordan de kommunale tjenestene forholder seg til utfordringer knyttet til korona og rus. Kartleggingene gir en status på hvordan respondentene vurderer situasjonen i sin kommune, og gir mulighet til å følge utviklingen gjennom koronapandemien.

I denne rapporten har vi forsøkt å tegne et bilde av koronasituasjonens utvikling siden mars, samt å gi et øyeblikksbilde av situasjonen i uke 48. For å gi et bilde av utviklingen har vi slått sammen måneder hvor kartleggingen har vært gjennomført og presenterer gjennomsnittet i måneden. Dette gjør tallene mindre sårbare for tilfeldige variasjoner. I de fleste månedene er det gjennomført to kartlegginger.

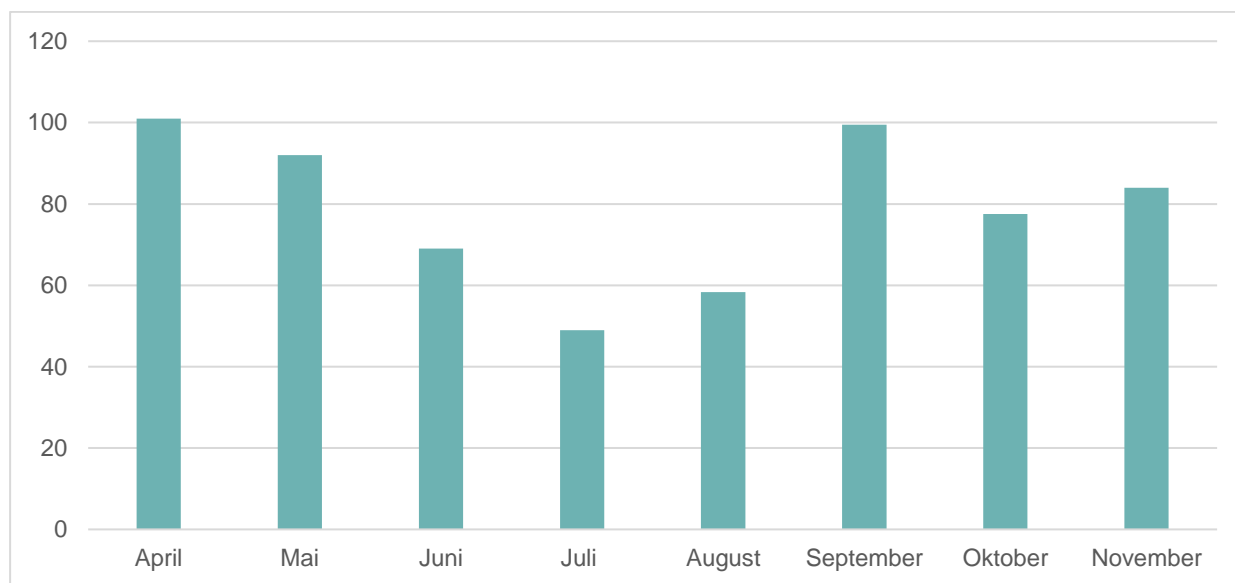
På enkelte av spørsmålene er det mest interessant å se om det har vært en økning. Dette gjelder for eksempel i andelen respondenter som melder om en økning i overdose-/akuttsituasjoner. Her har vi slått sammen andelen som melder om stor og svært stor endring og presenterer utviklingen.

For mer informasjon om korona-situasjonen i rusmiljøene våren 2020, henviser vi til tidligere rapporter som er tilgjengelig på www.kommunetorget.no.

2. Resultater

2.1. Antall respondenter

Undersøkelsen distribueres til det kommunale overdosenettverket og kontaktpersoner for BrukerPlan. Antall respondenter endrer seg fra kartlegging til kartlegging. I figur 1 ser vi hvor mange respondenter som har påbegynt eller fullført kartleggingene.



Figur 1 – Antall respondenter. Månedlig gjennomsnitt.

Etter en liten nedgang i respondenter i oktober, er det noen flere som har svart i novembermålingene.

2.2. Geografiske tilhørighet

Respondentenes geografiske tilhørighet er fordelt etter landsdeler. I tabell 1 ser vi fordelingen i uke 48.

	Respondenter	Prosent
Nord-Norge (Troms og Finnmark, Nordland)	19	21,8%
Trøndelag (Trøndelag (tidligere Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag fylke))	12	13,8%
Vestlandet (Møre og Romsdal, Vestland og Rogaland)	19	21,8%
Østlandet (Viken, Innlandet, Oslo og Vestfold og Telemark)	24	27,6%
Sørlandet (Agder (tidligere Aust-Agder og Vest-Agder))	13	14,9%
I alt	87	100,0%

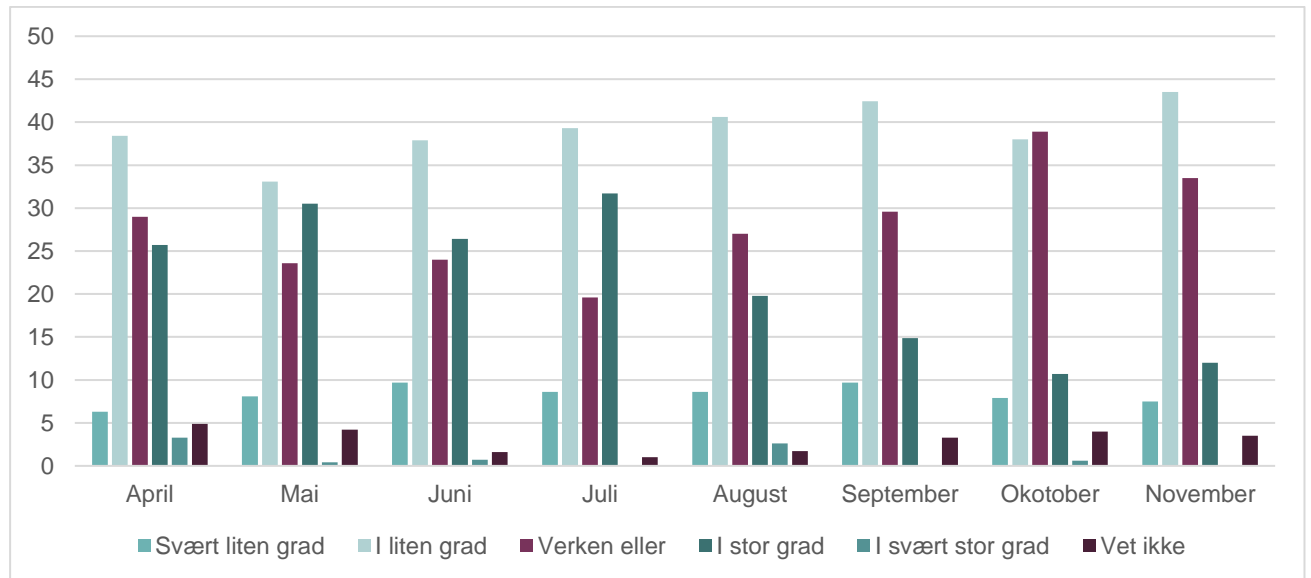
Tabell 1 – Respondentenes geografiske tilhørighet uke 48.

Kommentar: Det er relativt god spredning i geografisk tilhørighet blant denne kartleggingens respondenter.

Det er viktig å være oppmerksom på at landsdelsfordelingen ikke speiler størrelsen for området, verken i antall kommuner, størrelse på rusmiljøene eller innbyggertall. I kartleggingen teller svar fra en liten kommune likt som svar fra en stor kommune, noe som kan påvirke det totale inntrykket.

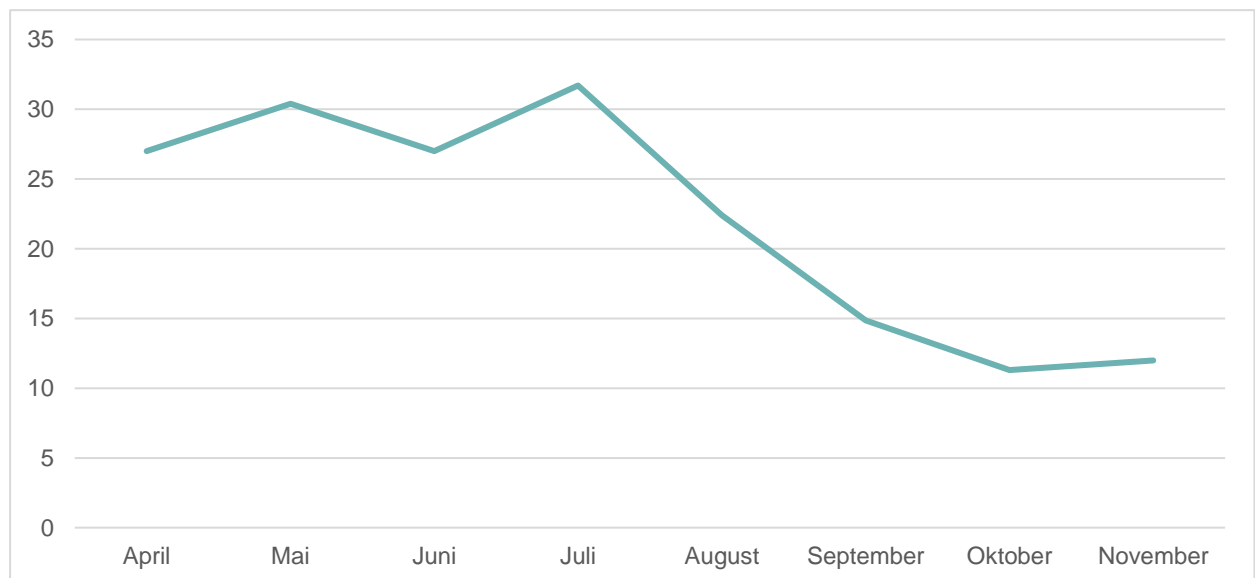
2.3. Endringer i rusmiddelmiljøene

Respondentene blir spurt om de opplever endringer i rusmiljøene forårsaket av koronapandemien.



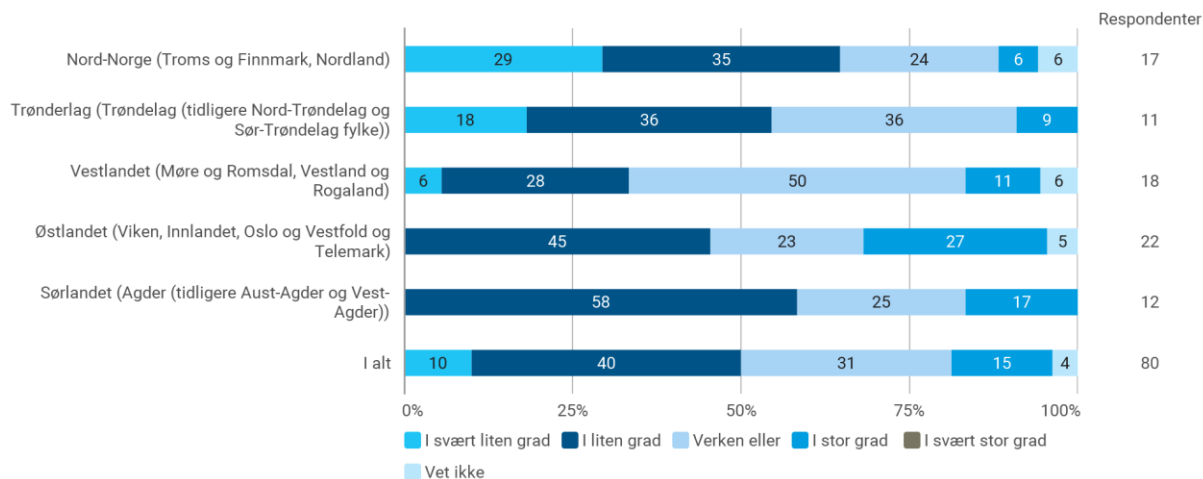
Figur 2 – Opplevd endring i rusmiljøene forårsaket av koronapandemien. Prosent.

Vi ser at andelen som rapporterer om endringer har vært synkende siden juli. Denne trenden ser ut til å ha stoppet i november hvor novembermålingene scorer høyere på grad av endring enn oktober. Dette illustreres i Figur 3 under.



Figur 3 – Prosentvis andel respondenter som melder om stor eller svært stor endring i rusmiljøene.

Dersom vi deler tallene videre opp i landsdeler, ser vi for uke 48 at det er Østlandet og Sørlandet som hyppigst rapporterer om «stor grad» av endring. Nord-Norge skiller seg ut i andre enden av skalaen hvor størst andel rapporterer om liten grad av endring, mens minst andel rapporterer om stor grad av endring.



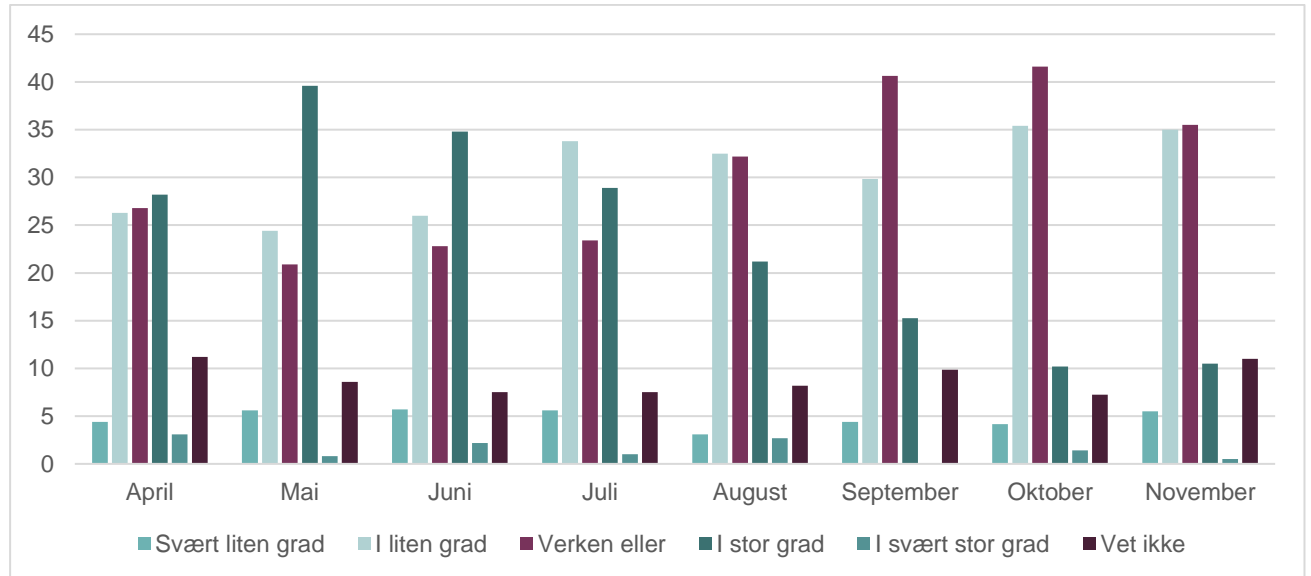
Figur 4 – Endringer i rusmiljøene fordelt på landsdel uke 48.

Respondentene som rapporterer om stor eller svært stor endring i rusmiddelmiljøene får spørsmål om hvilke endringer de har observert. Flere beskriver at enkelte rusmidler er vanskeligere å ta få tak i enn under en vanlig situasjon, noe som har gitt en økning i bruk av andre rusmidler; amfetamin, GHB og MDMA er rusmidler som nevnes. Det rapporteres også om at samfunnets sosiale nedstengning har ført til at flere sitter hjemme som følge av manglende tilbud. En respondent rapporterer om smitte i rusmiddelmiljøet. Tidligere denne uka meldte også avisen [Vårt Oslo](#) om smitte i rusmiljøet i Oslo ([Vårt Oslo](#)).

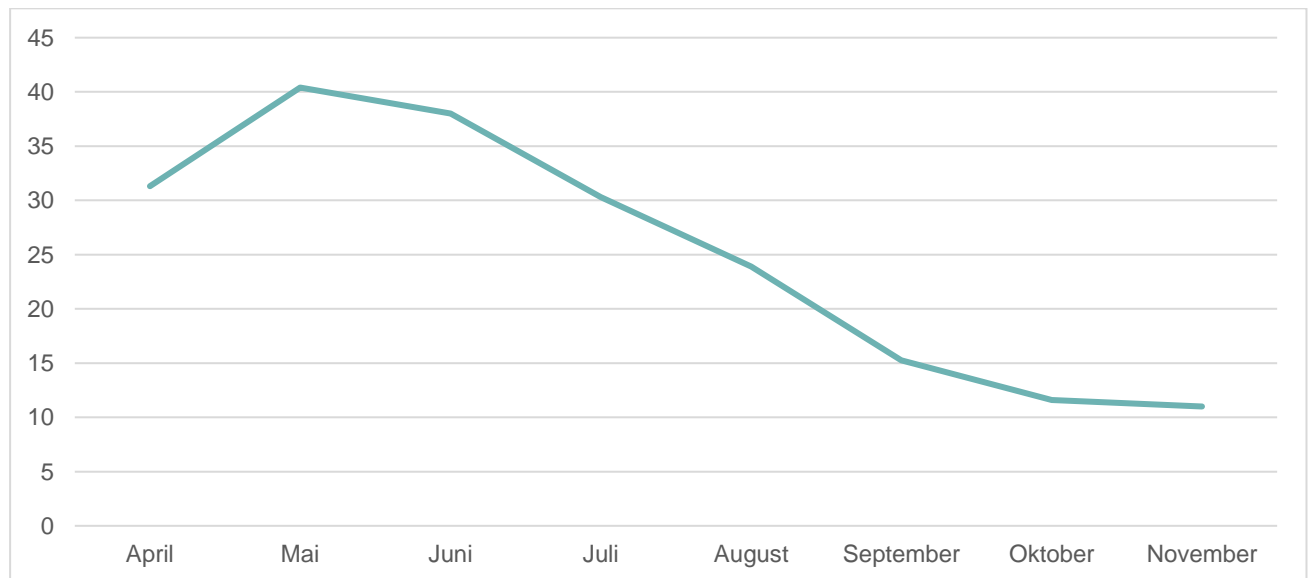
Kommentar: Det rapporteres fortsatt om relativt lite endringer i rusmiljøene landet over. Det ser imidlertid ut til at den nedadgående trenden siden juli er brutt og at rapporteringene om endringer i rusmiljøet er på vei opp. Dette kan kanskje relateres til økt smitte og økt grad av iverksatte smittevernstiltak i samfunnet.

2.4. Rusmiddeltørke

Respondentene får spørsmål om de opplever rusmiddeltørke (dårligere tilgang på rusmidler) i rusmiddel miljøet i deres kommune.



Figur 5 – Opplevd rusmiddeltørke. Prosent.

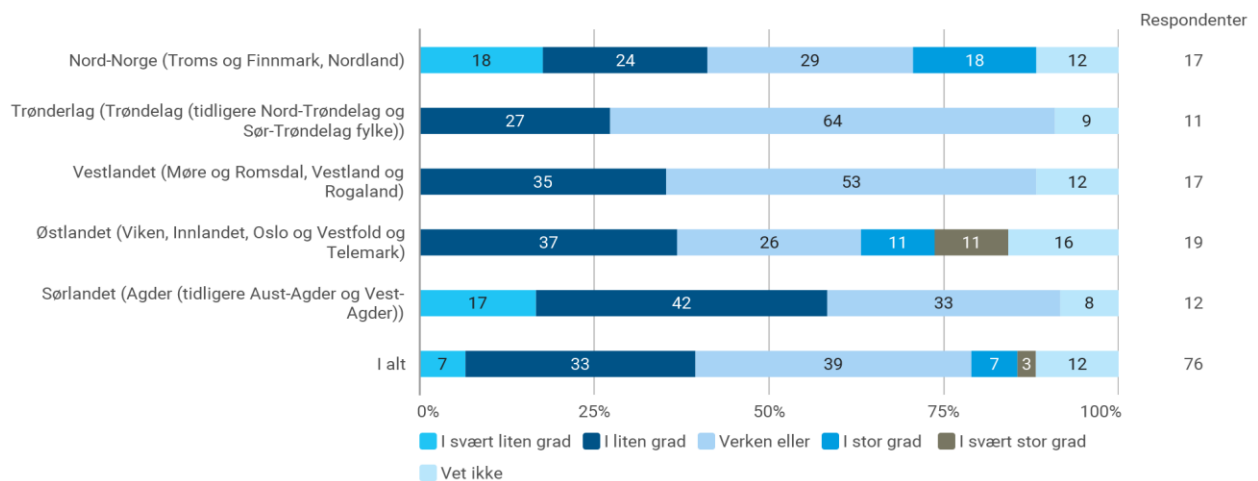


Figur 6 – Prosentvis andel respondenter som melder om stor eller svært stor grad av rusmiddeltørke.

Vi ser at det fra mai har vært en nedgang i andelen respondenter som melder om rusmiddeltørke. November er den måneden hvor det i minst grad meldes om rusmiddeltørke så langt i kartleggingsperioden. Det kan se ut til at den nedadgående kurven har flatet ut i oktober og november.

De som oppgir at de i stor, eller svært stor grad opplever at rusmidler har blitt mindre tilgjengelig, får spørsmål om hvilke stoffer dette gjelder. Som det har vært gjennom hele kartleggingsperioden er cannabis/hasj de rusmidlene som flest melder om dårligere tilgang på. I kartleggingen for uke 48 er det også flere som melder om mindre tilgang på amfetamin.

Det er regionale forskjeller mellom landsdelene. I figur 7 ser vi hvordan de ulike landsdelene rapporterer om rusmiddeltørke i uke 48.



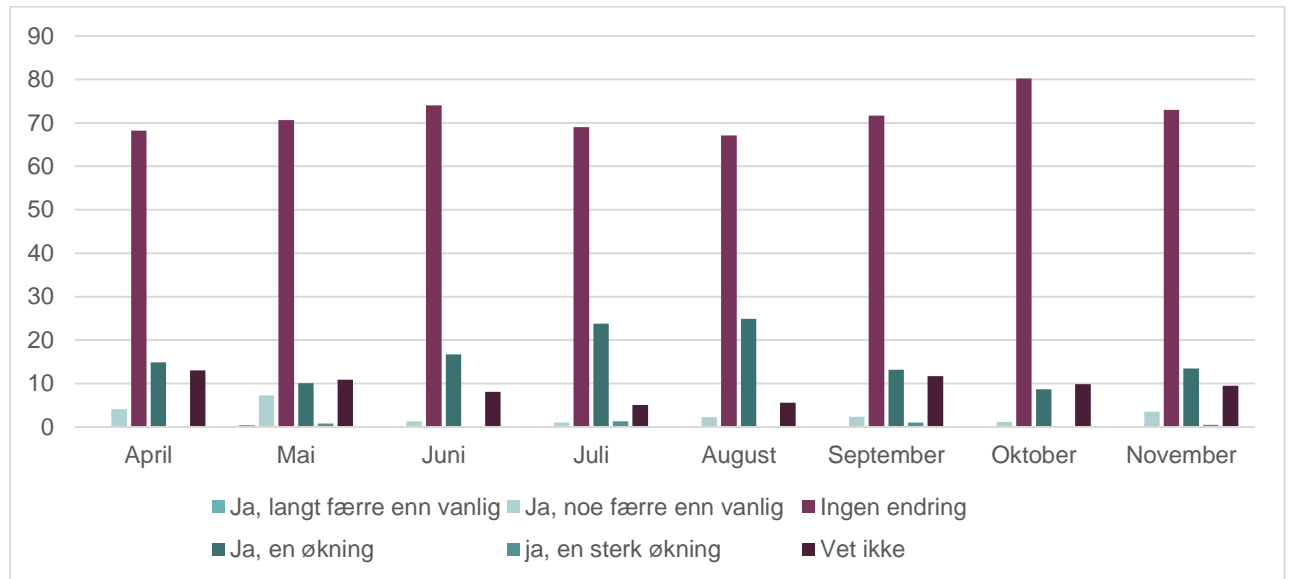
Figur 7 – Opplevd rusmiddeltørke fordelt på landsdel uke 48. Prosent.

Østlandet og Nord-Norge er de landsdelene som hyppigst melder om rusmiddeltørke i denne kartleggingen.

Kommentar: Mai er toppmåned hva gjelder rapportering om opplevd rusmiddeltørke. Månedene og kartleggingene etter mai har vist en relativt stor nedgang på dette området. I oktober og november ser det ut til at den nedadgående kurven har flatet noe ut.

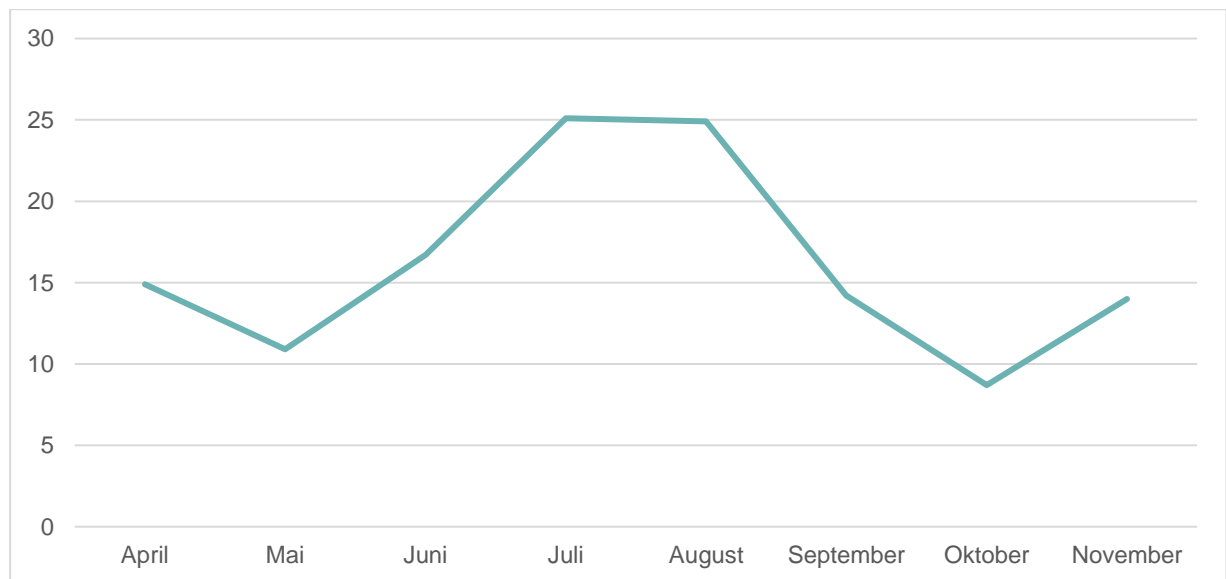
2.5. Endringer i overdose-/akuttsituasjoner

Respondentene blir spurt om de opplever en endring i antall overdose-/ akuttsituasjoner sammenlignet med en normalsituasjon.



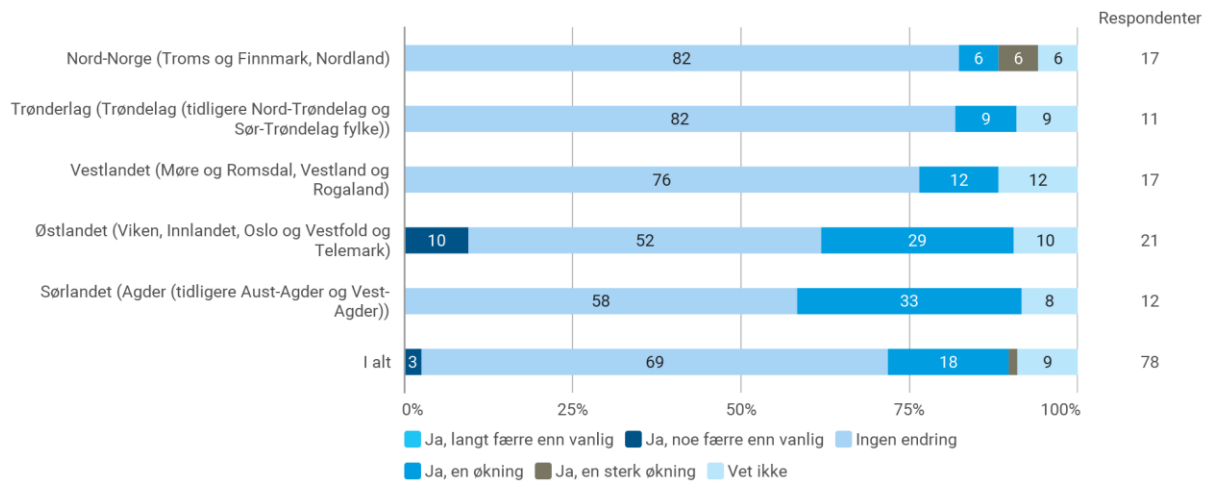
Figur 8 – Prosentvis endring i overdose / akuttsituasjoner.

Andelen respondenter som rapporterer om *en økning* i antall akutt-/overdosesituasjoner nådde sitt foreløpig høyeste punkt i midten av august. Novembermålingen plasserer seg relativt likt med målingene fra månedene i forveien og månedene før oppgangen i sommer



Figur 9 – Prosentvis andel som melder om økning og sterk økning i overdoser / akutt-situasjoner.

I figur 10 har vi delt inn svarene for uke 48 etter landsdel.



Figur 10 – Oppgitt endring i overdoser/akuttsituasjoner – fordelt på landsdel uke 48.

Østlandet og Sørlandet er landsdelene som i størst grad rapporterer om økning i overdose-/akuttsituasjoner. Det var også tilfellet for forrige måling

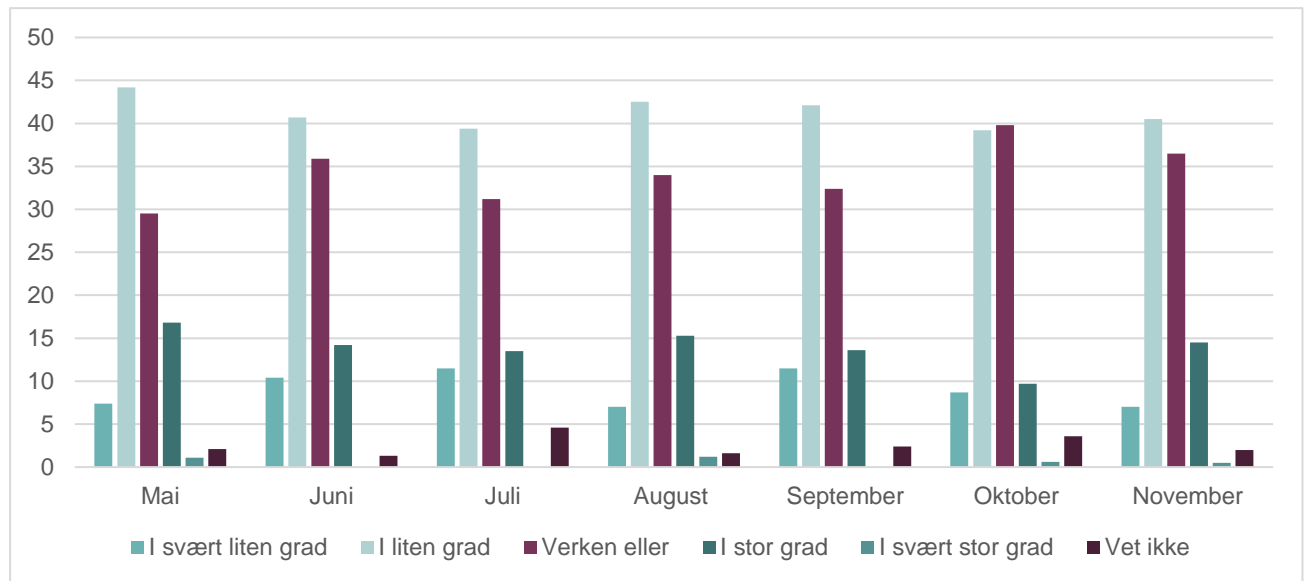
Kommentar: Andelen som rapporterer om økning i antall akutt-/overdosesituasjoner har holdt seg nokså stabil etter sommeren. I forrige kartlegging ble det uttrykt bekymring rundt beslag av 1700 piller i Harstad kommune¹. Denne bekymringen kom ikke særlig til uttrykk gjennom forrige rapportering, men snarere gjennom media og varsling fra Helsedirektoratet. Denne uken ser vi for første gang siden før sommeren en oppgang i andelen som rapporterer om økning i overdose-/akuttsituasjoner. Også denne uken meldes det om overdosetilfeller lokalt gjennom andre kilder enn denne rapporten, [denne gangen i Grenlandsområdet](#)². Det er svært viktig å følge situasjonen tett i ukene fremover. Bruk Helsedirektoratets varslingsmail: rusalarm@helsedir.no dersom du opplever akutte endringer i ditt lokale rusmiljø.

¹ <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/fem-personer-pagrepet-etter-beslag-av-1700-piller-1.15240906>

² <https://www.korus-sor.no/aktuelt/flere-overdoser-i-grenland-pa-kort-tid/>

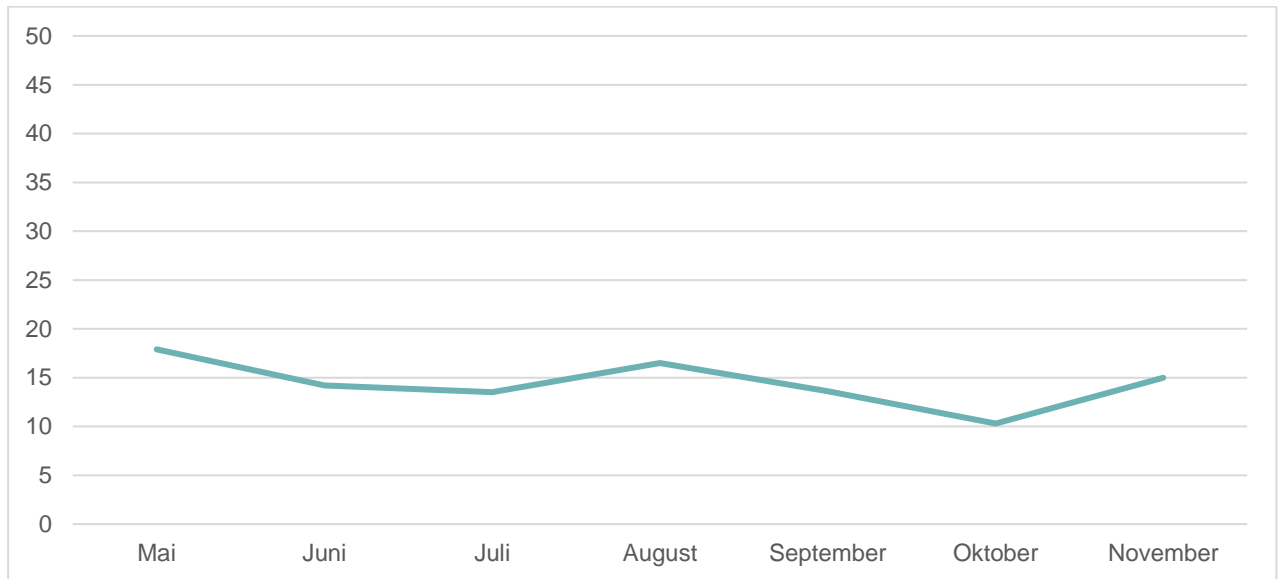
2.6. Brukere og pårørendes bekymring for korona

I hvilken grad opplever du/dere at **rusmiddelbrukere** er bekymret for korona?



Figur 11 – Rusmiddelbrukere som er bekymret for korona. Prosent.

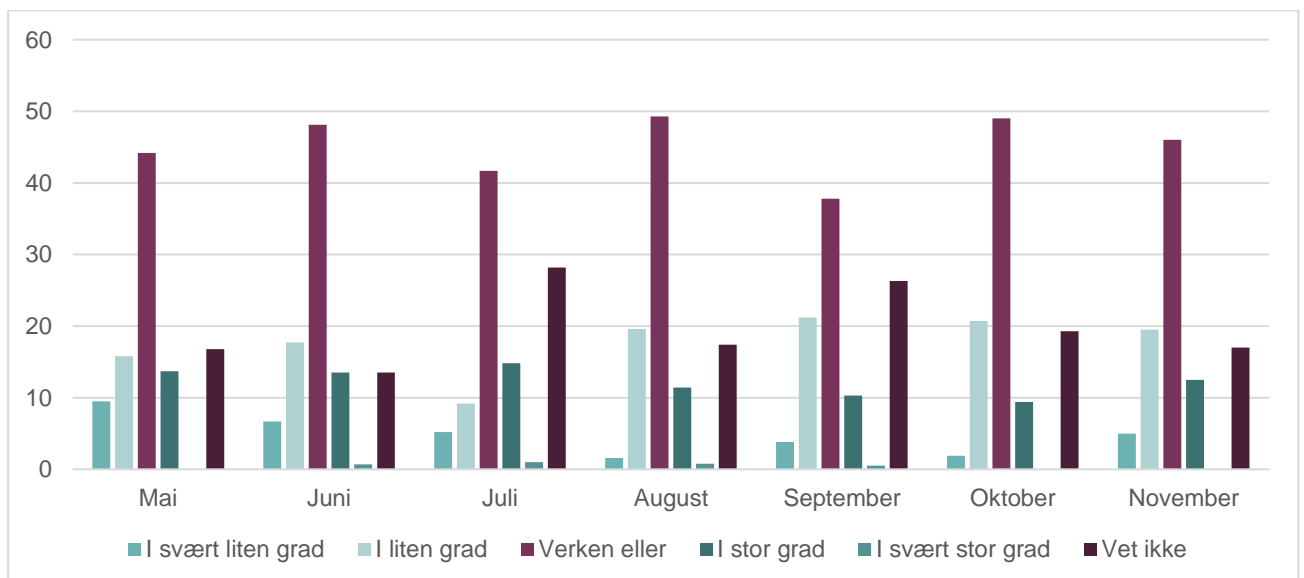
Bekymringen for korona ser, som tidligere, ut til å speile den opplevde frykten og bekymringen i resten av samfunnet. I novembermålingene ser det ut til at en større andel rapporterer om større grad av bekymring enn gjennomsnittet for september og oktober – tidspunkter hvor pandemisituasjonen kanskje opplevdes som mer stabil.



Figur 12–Prosentvis andel som melder om stor / svært stor grad av bekymring blant rusmiddelbrukerne.

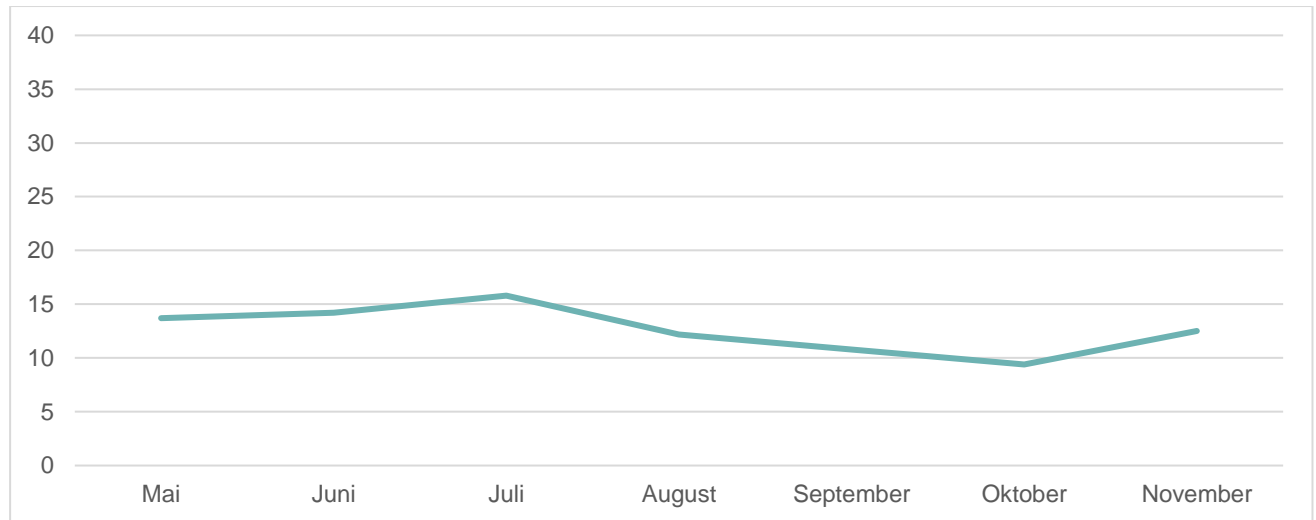
Respondentene som oppgir at brukere i stor eller svært stor grad er bekymret for korona får spørsmål om hvilke bekymringer de har. Frykt for å bli smittet og å smitte pårørende/andre nevnes av flere. Det meldes også om en frykt for økt isolering og dyrere og dårligere tilgang på rusmidler.

I hvilken grad opplever du/dere at **pårørende** til rusmiddelbrukere er bekymret for korona?



Figur 13 – Prosentvis andel pårørende som er bekymret for korona.

En større andel respondenter rapporterer om større grad av bekymring blant pårørende i november enn gjennomsnittet for de foregående månedene.



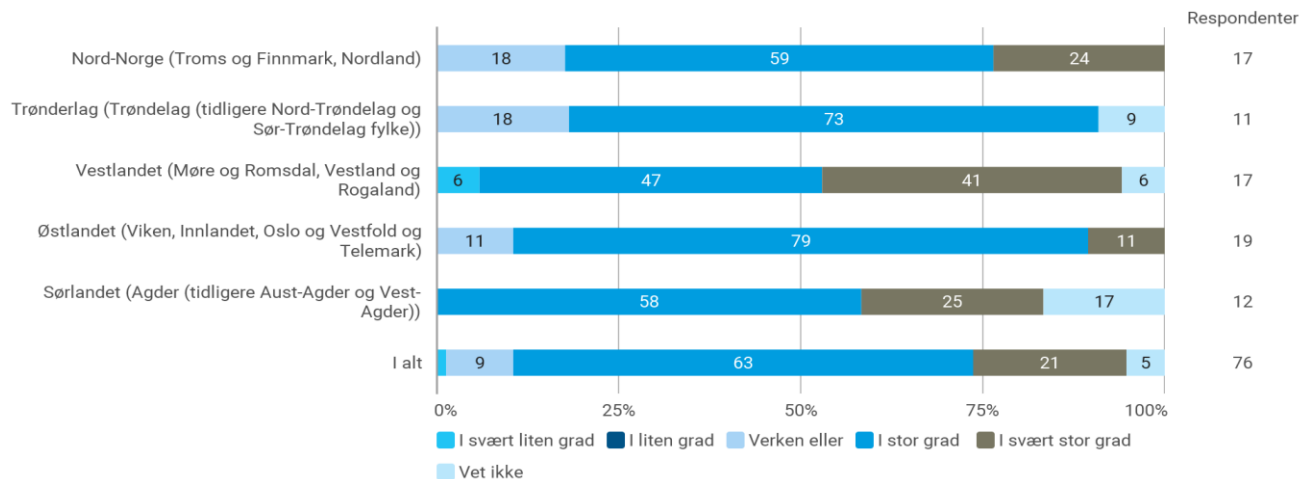
Figur 14 – Prosentvis andel som melder om stor / svært stor grad av bekymring blant pårørende.

Respondentene som oppgir at pårørende i stor eller svært stor grad er bekymret for korona får spørsmål om hvilke bekymringer de har. Mange melder at pårørende er bekymret for at rusbrukere skal få korona og at hjelpetilbudet vil bli redusert. Noen er også bekymret for hvilke smittereduserende tiltak brukerne praktiserer.

Kommentar: Samlet sett kan det se ut til at pårørendes og brukeres bekymring for koronapandemien speiler samfunnet for øvrig. En større andel respondenter rapporterer om økt bekymring hos brukere og pårørende i november enn de foregående månedene.

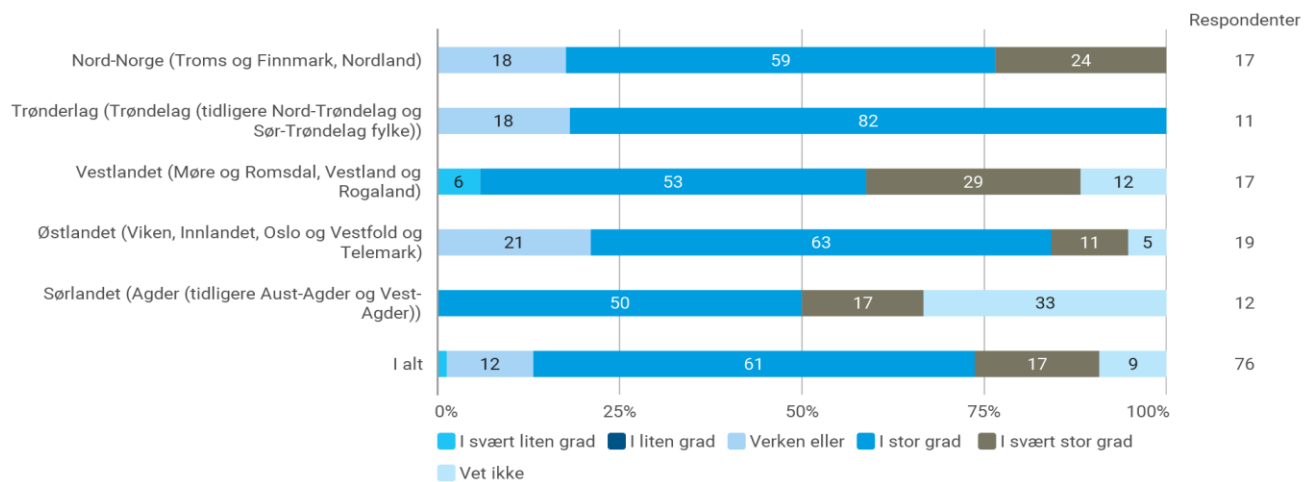
2.7. Ivaretagelse av henvendelser fra brukere og pårørende

I hvilken grad opplever du/dere at kommunen er i stand til å ivareta henvendelser fra **rusmiddelbrukere** angående koronapandemien?



Figur 15– Kommunen ivaretar henvendelser fra rusmiddelbrukere uke 48.

I hvilken grad opplever du/ dere at kommunen er i stand til å ivareta henvendelser fra **pårørende** til rusmiddelbrukere angående koronapandemien?

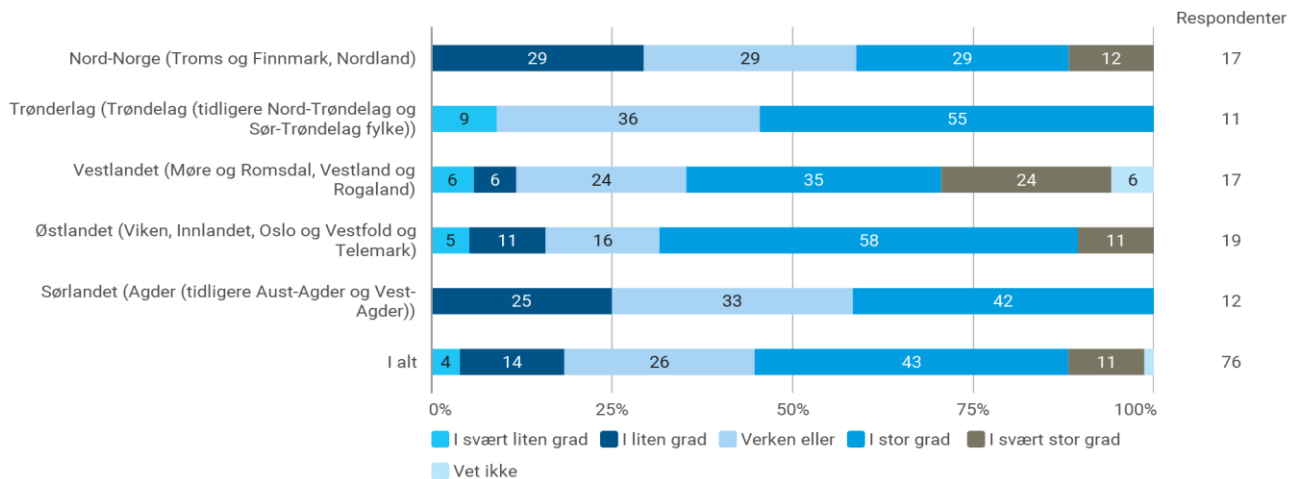


Figur 16 – Kommunen ivaretar henvendelser fra pårørende, uke 48.

Kommentar: Et stort flertall av respondentene har over tid rapportert om at kommunen de jobber i, i stor, eller svært stor grad, klarer å ivareta henvendelser fra både rusmiddelbrukere og pårørende.

2.8. Iverksatte tiltak for å ivareta brukere og pårørende

I hvilken grad opplever du/dere at det er satt inn tiltak rettet mot **rusmiddelbrukere** i deres kommune?

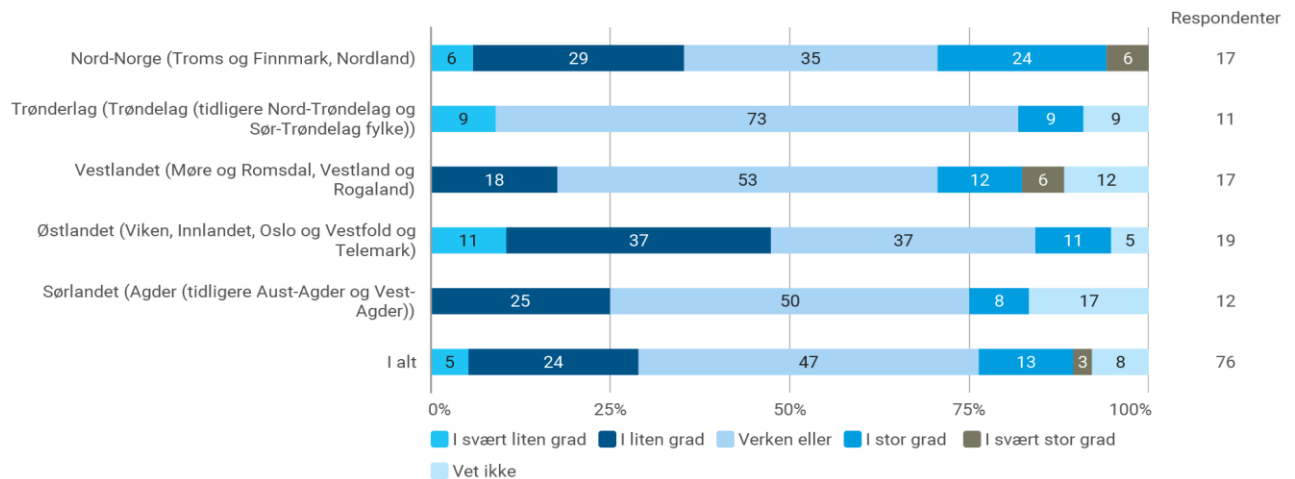


Figur 17 – Tiltak rettet mot rusmiddelbrukere i deres kommune, uke 48.

Over halvparten av respondentene rapporterer om at det i stor/svært stor grad er iverksatt tiltak rettet mot rusmiddelbrukere.

Respondentene som rapporterer at det har blitt satt inn tiltak rettet mot rusmiddelbrukere, får spørsmål om hvilke tiltak som er satt inn. Flere melder om at det deles ut mye brukerutstyr og mat for å hindre at mange samles på utleveringspunkter. Mange av aktivitetene finner også sted utendørs, for å begrense smitterisiko, men mange har også tatt i bruk digitale løsninger. Flere melder også om at det er etablert rutiner for koronatesting av personer i rusmiljøene, og enkelte kommuner har også etablert et midlertidig botilbud og karanteneenheter til personer som tester positivt. Styrket bemanning, tilrettelegging for LAR, koronatelefon er også noen av tiltakene som nevnes.

I hvilken grad opplever du/dere at det er satt inn tiltak rettet mot **pårørende** til personer i rusmiljøet i deres kommune?



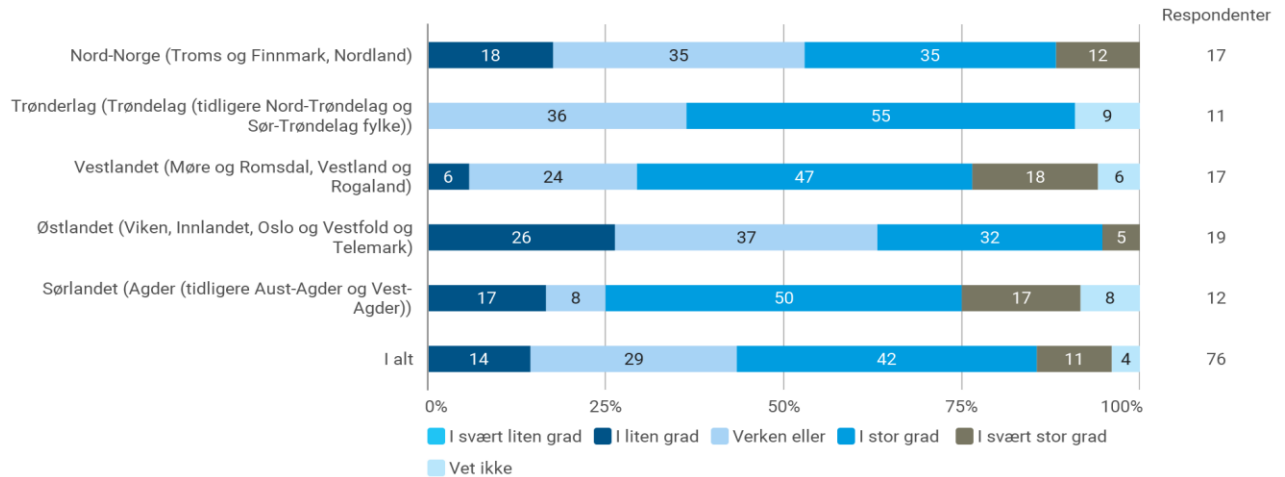
Figur 18 – Tiltak rettet mot pårørende til personer i rusmiljøet i deres kommune, uke 48

Nesten halvparten av respondentene rapporterer om at det Verken eller er iverksatt tiltak rettet mot pårørende. Kun 16 prosent rapporterer om at det i stor/svært stor grad er iverksatt tiltak.

Respondentene som rapporterer at det har blitt satt inn tiltak rettet mot pårørende, får spørsmål om hvilke tiltak som er satt inn. Tiltakene mot pårørende synes primært å være informasjonstjenester gjennom tilgjengelighet på telefon eller egne skriv og kontaktpersoner. Det opplyses at pårørendetjenesten i mange kommuner er den samme som i en normalsituasjon. Samtidig melder enkelte kommuner om at de benytter erfaringskompetanse i dialogen med pårørende. Informasjon og veiledning digitalt og på telefon nevnes av flere. En kommune forteller om et meget godt samarbeid med NKS veiledningssenter.

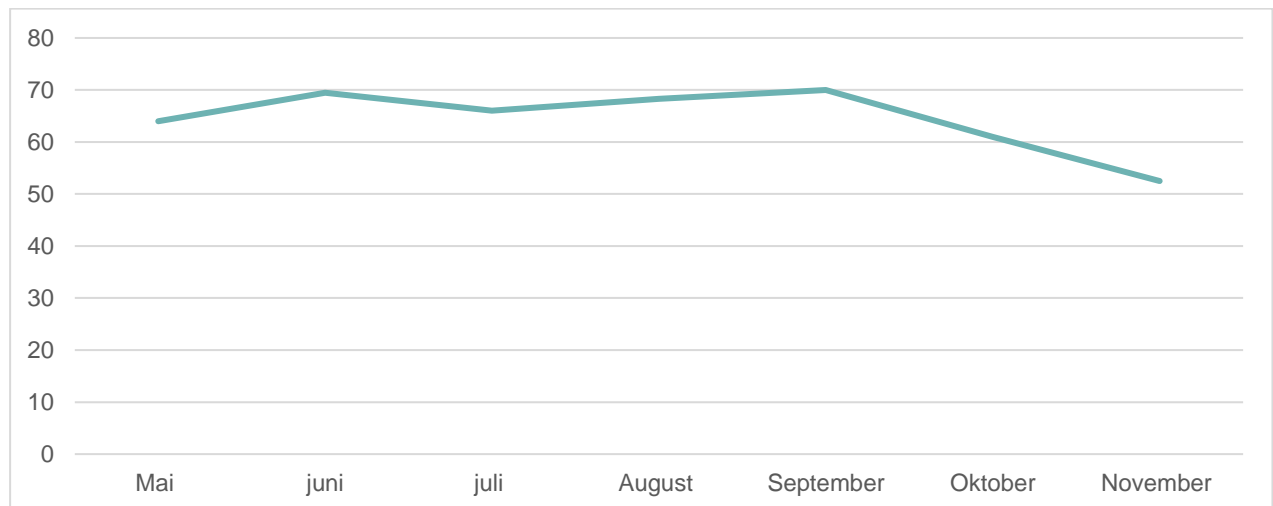
Kommentar: Grad av iverksatte tiltak rettet mot pårørende og brukere ser ut til å være ganske ulik. De siste kartleggingene kommer det fram at det er relativt få som rapporterer om at det er iverksatt tiltak rettet mot pårørende.

2.9. Er tjenestetilbudet i ferd med å gjenopprettes til en normalsituasjon?



Figur 19– Tjenestetilbud tilbake til normalsituasjon uke 48.

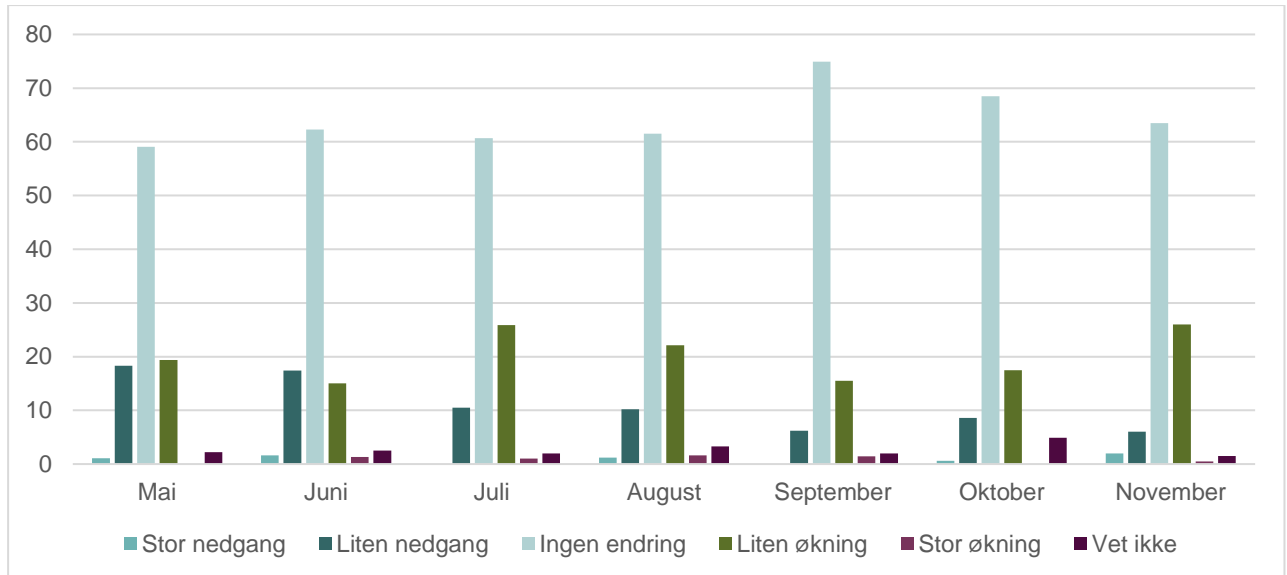
Det er Østlandet som i minst grad ser ut til å ha et tjenesteapparat som er i ferd med å gjenopprettes til normalsituasjon.



Figur 20 – Prosentandel som svarer at tjenestetilbudet i stor/svært stor grad er tilbake til normalsituasjon

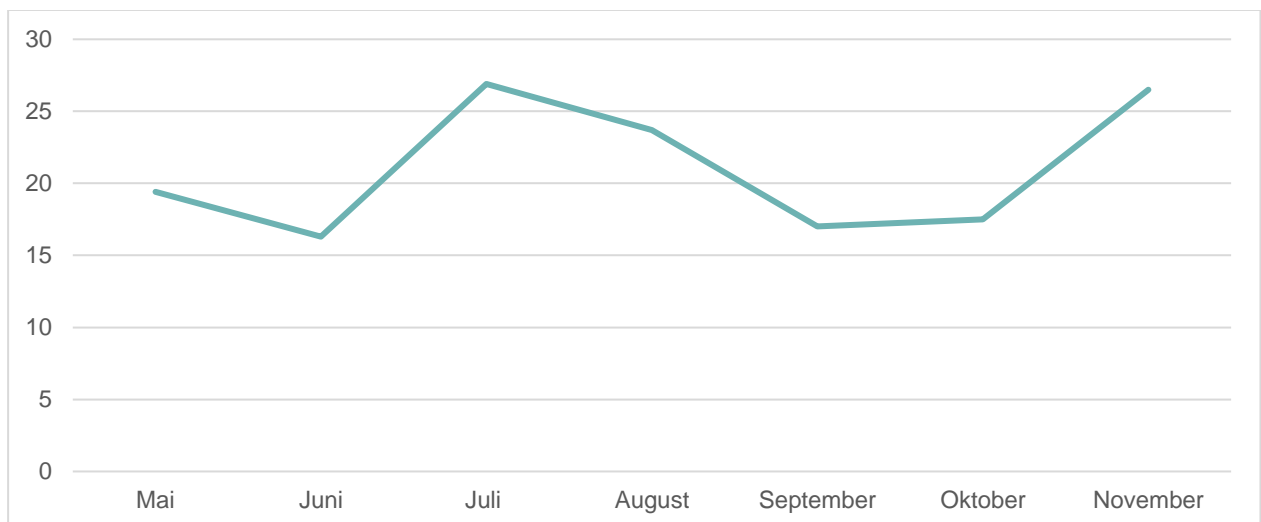
Kommentar: Rapporteringene om at tjenesteapparatet er i ferd med å gjenopprettes til normalsituasjon har de siste to månedene vært på nedadgående trend. Andelen som rapporterer om at normalsituasjonen er i ferd med å gjenopprettes (i stor/svært stor grad) har sunket med 17,5 prosentpoeng siden september.

2.10. Endring i antallet rusmiddelbrukere/pårørende som tar kontakt for hjelp



Figur 21 – Prosentvis endring i antall brukere/pårørende som tar kontakt for hjelp.

Det er tilsynelatende en markant økning (nesten 10 prosentpoeng) i andelen som rapporterer om liten økning i antall henvendelser. Sammenliknet med gjennomsnittet for de andre månedene i kartleggingen er november den måneden hvor nest størst andel respondenter rapporterer om økning i antall henvendelser.

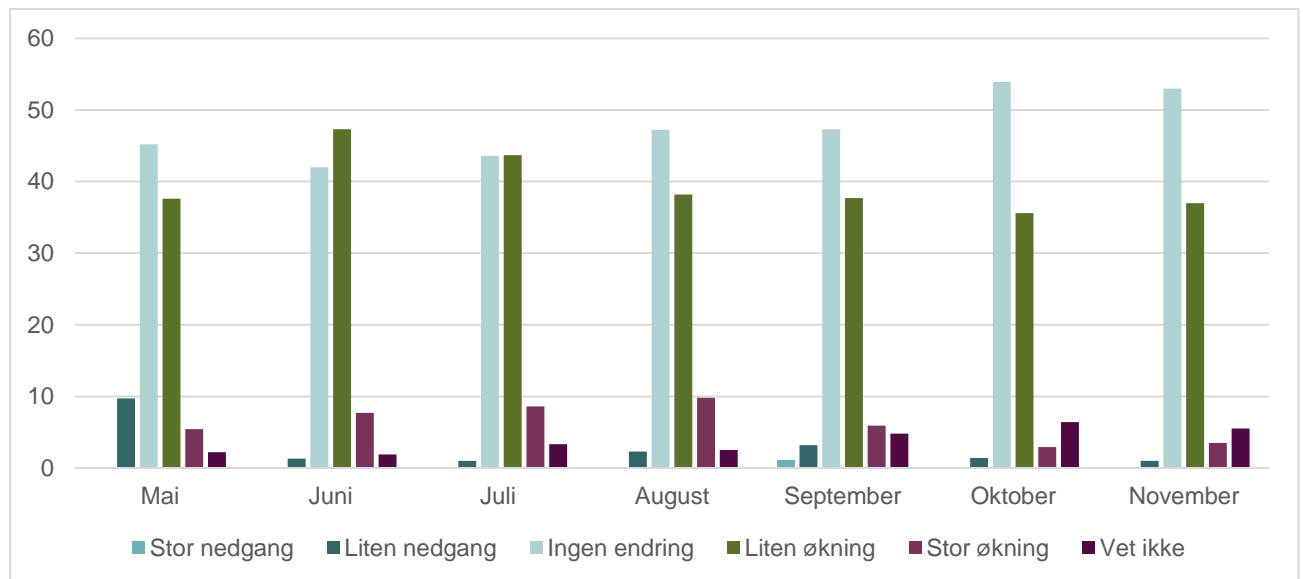


Figur 22 – Prosentandel som opplever liten/stor økning i hjelpebehov.

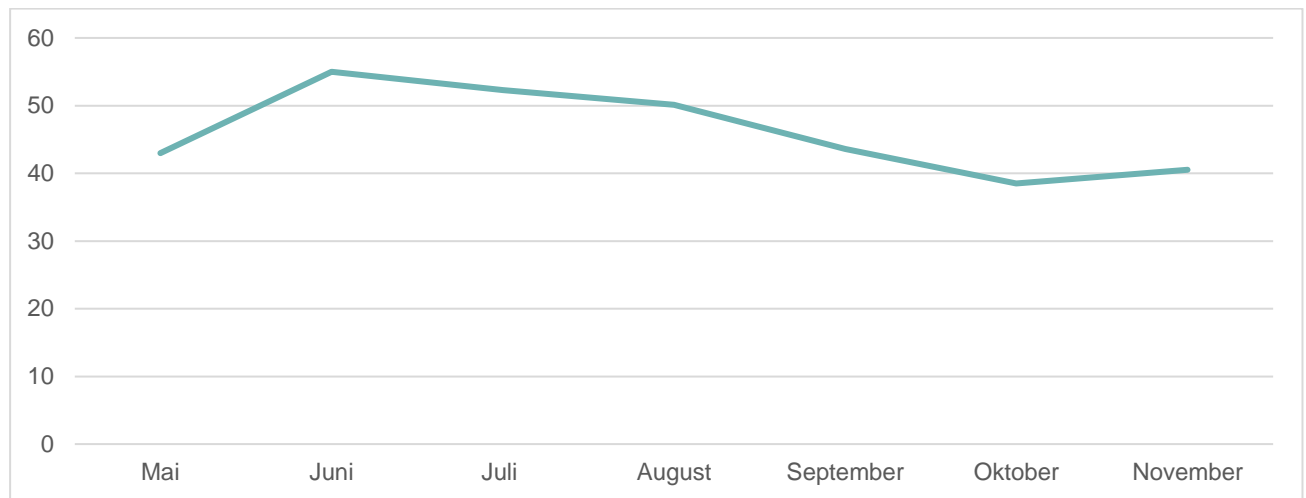
Respondenter som oppgir en økning i antall henvendelser for hjelp får spørsmål om hva det ønskes hjelp med. Respondentene opplyser at brukere i stor grad trenger hjelp til praktiske gjøremål, hjelp til økonomiske utfordringer, koordinering av tjenester og oppfølging. Det meldes også om at enkelte ønsker hjelp til å komme i behandling. Samtaler, støtte og veiledning som følge av situasjonen nevnes av flere, og at dette er en utfordring for apparatet å bistå med, nettopp på grunn av smittevernsituasjonen.

Kommentar: Det har vært en relativt markant økning i andelen respondenter som svarer under alternativet liten økning i henvendelser fra rusmiddelbrukere/pårørende siden september. Med unntak av juli scorer novembermålingene høyere på økning i antall henvendelser enn gjennomsnittet for noen annen måned så langt i kartleggingsperioden.

2.11. Endring av hjelpebehov knyttet til psykisk helse i rusmiljøene



Figur 23 – Prosentvis endring i hjelpebehov psykisk helse.



Figur 24 – Prosentvis andel som melder om liten/stor økning i hjelpebehov knyttet til psykisk helse.

Respondenter som oppgir en økning i antall henvendelser for hjelp knyttet til psykisk helse får spørsmål om hva de ønsker hjelp med. Som ved tidligere kartlegginger opplever de fleste som svarer dette at personer i rusmiljøene har behov for samtaler da flere opplever en periode med mye isolasjon, angst og depresjon. Mange har angstproblematikk og er i, eller har vært gjennom en periode med mye angst – ofte kombinert med isolasjon og ensomhet. En kommune melder at psykisk helse nedprioriteres i møte med praktiske utfordringer.

Kommentar: Etter juni så vi en synkende trend i andelen respondenter som rapporterte om en økning i hjelpebehov knyttet til psykisk helse. I november har denne trenden blitt brutt og scoren ligger nå litt høyere enn i oktober.

2.12. Tiltak som respondentene mener bør prioriteres under koronapandemien

Respondentene foreslår en rekke tiltak de mener det vil være viktig å prioritere i tiden fremover. En stor del av tiltakene sammenfaller med tiltakene flere allerede oppgir at gjennomføres. Mange mener det er viktig å beholde kontakten selv om det er vanskelig å møtes fysisk. Blant annet foreslås telefon- og eller kontakt over nett. Samtidig melder flere at det er viktig å opprettholde og lage trygge og meningsfulle møteplasser slik at brukeren kan opprettholde sosial kontakt. Fokus på kosthold og fysisk aktivitet blir også anbefalt, det

samme gjør økt og bedret samarbeid mellom aktørene på rusfeltet. Flere anbefaler bedre tilgjengelighet og lavere terskel for substitusjonsbehandling.

Ambulerende tjenester fremheves som viktig sammen med et tverrfaglig samarbeid. Det anbefales å fortsette med utdeling av mat og medisiner, men også smittevernsutstyr. Da ulike rusbrukere vil påvirkes ulikt av pandemien, anbefales løpende individuelle risikovurderinger for å raskt kunne å fange opp, og iverksette tiltak.

3. Anbefalte tiltak

De siste ukenes korona- og rus-rapporter tegner fortsatt et bilde av en relativt stabil situasjon når det kommer til pandemiens påvirkning på rusmiljøene i Norge. Det er imidlertid to bekymringer som har meldt seg den siste tiden og som også ser ut til å fanges opp i den siste korona og rus-kartleggingen. Det er en oppgang i rapporteringer om akutt-/overdosesituasjoner og det er en økning i brukeres og pårørendes bekymring for koronasituasjonen. Med bakgrunn i høy smitteforekomst i samfunnet og strenge reguleringer knyttet til smittevern og sosial avstand blir det i tiden fremover viktig å følge situasjonen knyttet til isolasjon, ensomhet, akuttsituasjoner og endringer i rusmiddelmiljøene nøye.

Det oppfordres til at kommunene og lavterskelapparatet viderefører tiltak knyttet til smittevern, sosialfaglig oppfølging og overdoseforebyggende arbeid. Samtidig anmodes alle om å være oppmerksomme på at situasjonsbildet kan være i ferd med å endres. Dersom det skulle skje store endringer, alvorlige hendelser eller plutselige bekymringer knyttet til situasjonene i de lokale rusmiljøene oppfordres alle om å benytte seg av rusalarm-mailen til Helsedirektoratet: rusalarm@helsedir.no.

Basert på KoRus Oslos arbeid med overdose- og rusproblematikk, Korona og Rus-kartleggingen og Helsedirektoratets veiledere og retningslinjer for håndtering av korona er vår vurdering at det videre bør opprettholdes fokus på følgende tiltak:

- Tilgang på rent brukerutstyr
- God informasjon

- Testing av smitte
- Isolering av smittede
- Oppsøkende virksomhet
- Kontakt med brukere gjennom telefon, video eller møter ute, eller på arenaer der smittevern kan overholdes.
- Skadereduserende råd om å handle større kvanta og minst mulig kontakt med andre
- Desentralisering av tilbud slik at en unngår større ansamlinger
- Utdeling av Nalokson
- Likepersonsarbeid og sterkere grad av ansvarliggjøring av brukerne
- Vurdere alternative utdelingsordninger for substitusjonsmedikamenter, hjemkjøring eller dele ut medikamenter for flere dager
- Oppsøkende helse- og sosialfaglige tjenester er svært viktige aktører for å arbeide med konflikthåndtering og at smittevernsanbefalinger blir overholdt på de åpne russcenene.
- Aktivitetstiltak
- Et spesielt fokus på psykiske helseutfordringer i alle tjenestetilbud
- Spesielt fokus på overdoseforebyggende tiltak som å få ut informasjon om og gå i dialog med brukerne om overdosefare og hvordan unngå overdose. For eksempel rådene fra 113-kortet.

Vi viser videre til Helsedirektoratets nasjonale råd for overdoseforebyggende arbeid.

[Link her: Overdose - lokalt forebyggende arbeid](#)